

MERHABA

Türkiye’de 2009 Temmuz ayında “Kürt açılımı” olarak başlayan, ardından “demokratik açılım” adını alan, sonrasında da “milli birlik ve kardeşlik projesi” olarak adlandırılan süreç, pek çok tartışmayı da beraberinde getirdi. Barış ve demokrasi temennileri ile başlayan süreçte, terörle mücadele adına yürütülen operasyonlarla yüzlerce Kürt siyasetçi, aktivist ve binlerce çocuk tutuklandı, Demokratik Toplum Partisi kapatıldı. Ülkenin doğusunda sivillere yönelik operasyonlar hız kesmeden devam ederken batıda ise nefret söylemi rahatlıkla sokaklara taşınabildi ve Kürtlere yönelik linç girişimleri yalnızca Kürtlerle de sınırlı kalmayıp Türk olmayan tüm kesimlere yansıdı¹. Tüm bu gelişmelerle birlikte yine de Türkiye adına farklı bir sürecin başladığı bir döneme girildi. Kamuoyunda, yıllardır süren savaşın sona ermesi, barış ve demokrasinin gereğinin yapılması yönündeki talepler eskiye oranla çok daha fazla görünür olmaya başladı. Pek çok kesim “artık savaşın sesini susturun” çağrısında bulundu. Bu çağrıyı yıllardır farklı platformlar aracılığıyla dile getiren kadınların, son sürece dair gözlem ve değerlendirmeleri de oldukça önemli. Açılım süreci “analar ağlamasın” söylemiyle başladı ve doğrudan kadınlara seslenildi. Peki kadınlar bu sürecin neresinde yer aldı ve süreçte nasıl bir kadınlık söylemi kuruldu? Biz de dergimizin bu sayısında “açılım” sürecini tartışmak üzere Demokratik Özgür Kadın Hareketi’nden Zehra İpek, feminist aktivist Nilgün Yurdalan ve akademisyen Büşra Ersanlı ile bir araya geldik. Sohbetimizde bu süreçte kadınlar üzerinden kurulan söylemleri değerlendirmenin yanı sıra barış mücadelesinde kadınlar olarak neler yaptığımızı ve önümüzdeki süreçte neler yapabileceğimizi de ele almaya çalıştık.

İçinden geçtiğimiz dönem, adaletin terazisinin kimden yana ağır bastığını sorguladığımız bir dönem aynı zamanda. Demokrasi ve barış savunucuları için adalet feryadımız hâlâ devam ediyor; katıldıkları eylemler nedeniyle terör suçlarından yargılanan ve binbir türlü kötü muameleye maruz bırakılan Kürt çocukları, ardı ardına yapılan operasyonlarla elleri kelepçelenen Kürt siyasetçileri, davası bir türlü sonuca bağlanamayan ve katilleri hâlâ yargılanmayan Hrant Dink, onlarca faili meçhulün ardından ısrarla adaletten ve barıştan yana adım atan, yitip gidenlerin ardından dimdik hayata tutunmaya çalışan "Derin Aileler" ve son olarak daha önce iki kere beraat etmiş olmasına rağmen tekrar “Mısır Çarşısı Davası”nın içine çekilmeye çalışılan sosyolog, barış aktivisti arkadaşımız Pınar Selek... Karin Karakaşlı, bu sayımızda içinden geçtiğimiz sürecin adaletsizliğine vurgu yaparken Pınar Selek’le birlikte mücadele etmenin hayal ettiğimiz türden bir Türkiye için ve bu hayalin önündeki engelleri aşma yolunda önemli bir adım olduğunu belirtiyor.

İnsan hakları ve demokratikleşme adına ısrarla karşısında durulması gereken diğer bir konu da Ilısu Barajı Projesi. Başta bölge halkı olmak üzere çok sayıda akademisyen ve aktivistin projenin yol açacağı kültürel ve çevresel yıkıma dair belgelerine ve uyarılarına rağmen Türkiye projede ısrarcı olmayı sürdürüyor. Üstelik bu ısrar, projeye dair uluslararası destek daha evvel iki kez kesilmiş olmasına rağmen devam ediyor. Ilısu Barajı Projesi, bölge halkının kültürel ve tarihsel mirasının, yaşam alanlarının, ailelerin ve geçim kaynaklarının da parçalanması ve yok edilmesi anlamına geliyor. Bölge halkı, bu projenin çoktandır kendilerine yönelik silahsız yürütülen farklı bir tür savaş ve kültürün yok edilmesine yol açacak ağır bir müdahale olduğunu dile getiriyor. Projenin gündeme geldiği günden bu yana örgütlenen aktivizmin içinde yer alan ve projenin yol açacağı tahribatı belgelemek üzere çalışmalar yürüten Maggie Ronayne, bizleri bu sese kulak vermeye çağırıyor. “Bakım Kültürü ve Bu Kültürün Ortadoğu’da Yok Edilişi: Kadın Emeği, Su, Savaş ve Arkeoloji” isimli makalesinde Ilısu Barajı Projesi ve projenin beraberinde getirdiği kültürel yıkım karşısında, arkeologlar örneğinden yola çıkarak entelektüel sorumluluk üzerine bir tartışma yürütüyor. Makalede arkeolojik çalışmaların sadece kazı alanları ile sınırlı olmadığı, insanların yaşamlarının, geçim kaynaklarının ve kültürel miraslarının da tehdit altında olduğu vurgulanıyor. Ronayne, Ilısu Barajı’nın yol açacağı kültürel yıkımı en güçlü şekilde ve geniş boyutlu olarak dile getirenlerin bakım kültürünü sırtlanan kadınlar olduğunu belirtiyor. Ilısu Barajı çerçevesinde yaşananlar da en başta kadınlar olmak üzere halk tabanı ile arkeologlar arasında kurulan bağın getirdiği kazanımları örneklendiriyor.

Dergide yer alan diğer bir konu ise İstanbul’daki kentsel dönüşüm faaliyetleri. 2010 Avrupa Kültür Başkenti etkinlikleri “sahne senin İstanbul” sloganıyla başladı. İstanbul’un kültürel çeşitliliği, sokakları, tarihi, mimarisi Avrupa’nın beğenisine sunulmuş durumda. Hedef oldukça iddialı: “Tarih boyunca farklı dinlerden, milliyetlerden, kültürlerden insanların bağrında barış ve huzur içinde yaşayabilmesini sağlayan kendine özgü bir birlikte yaşama kültürü geliştiren İstanbul’un bu özelliğini, kendi iç dengelerini ve barışını arayan uluslararası topluma bir örnek olarak sunmak”². Sahne İstanbul’un! Acaba neresinden başlasa anlatmaya? Kentsel dönüşüm projelerinden, yıkılan evlerden, üçüncü köprü adına tahrip edilecek olan ormanlar ve yaşam alanlarından, zorla yerinden edilenlerden, işverenler gerekli tedbirleri almadığı için selde hayatını kaybeden işçilerden mesela... “Kendine özgü bir birlikte yaşama kültürü” geliştirdiği vurgulanan kent, tarih boyunca oluşan tabloya son dönemin kentsel dönüşüm projeleri de eklendiğinde, bahsedilen birlikte yaşama kültürünün ne anlama geldiğini sorgulamamıza neden oluyor. Kentsel dönüşüm adı altında yapılan

projelerin en bilindik yüzü Sulukule, bugün yıkık binalar ve yerle bir edilmiş hayatlardan ibaret. Sulukule'nin eski sakinleri ise hem evlerini yıkanlardan hem de yıkım süreci boyunca bölgeyi bir bilimsel deney sahasına dönüştüren yerel ve uluslararası düzeyde örgütlenen aktivizme rağmen mahalle halkına herhangi bir olumlu geri dönüşü ol(a)mayan çalışmalardan şikâyetçi.

İstanbul'un pek çok bölgesinde kentsel dönüşüm faaliyetleri farklı yoğunluklarla gündemde kalmaya devam ediyor. Kentsel dönüşüm mekânlarının sakinlerine ise yeni yaşam alanları olarak şehrin dışında konumlanan TOKİ konutları sunuluyor. Genellikle mahalle yaşantısı sürdüren ve tek ya da iki-üç katlı evlerde ikamet eden semt sakinlerinin, şehrin dışında çok katlı apartmanlarla örülü sitelerdeki bu yeni yaşam alanlarında kendilerini ne tür sürprizlerin beklediği ise başlı başına bir hikâye. Yaşadığımız kentin, ihtiyaçlarımızı karşılayacak düzenlemelerin yapılması anlamında yenilenmesi anlaşılır ve istenilir bir durum. Ancak özellikle kentsel dönüşüm faaliyetlerinin bu noktadan uzakta olduğu açık. Kenti dönüştürmek için yola çıkılırken burada yaşayan insanların görüşlerine başvurulmadığı gibi, yapılan yenilemeler çok daha büyük mağduriyetlere neden oluyor. Özellikle kadınların ve diğer ezilen grupların kent planlaması süreçlerinde taleplerinin gerçek anlamda dinlenmemesi, ister istemez "bu dönüşüm kimin için?" sorusunu akla getiriyor. Bu çerçevede biz de bu sayımızda çevre çalışmalarında toplumsal cinsiyet perspektifinin niçin elzem olduğunu tartışan Susan Kemp'in "Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısından Çevre: 'Çevre İçinde Birey'den 'Çevre İçinde Kadın'a" başlıklı makalesini yayımlıyoruz. Susan Kemp makalesinde, sosyal hizmet literatürünün ve pratiğinin çevre, mekân ve uzamın asıl kullanıcıları olan kadınların deneyimlerine, bu deneyimlerin etnisite, sınıf ve cinsel yönelim gibi diğer pozisyonlarla bağlantısına ve kadınların çevre içindeki güçlenme stratejileri ve eyleyciliklerine yer verecek şekilde yeniden ele alınması gerektiğini savunuyor. Bunu yapabilmenin yolunun da kadınların gündelik hayatlarındaki deneyimlerine dair oluşturdukları anlatılardan geçtiğini belirtiyor. Kısa bir süre evvel kentsel dönüşüm projeleri kapsamında gündeme gelen yerlerden birisi de Maltepe sırtlarında yer alan Gülsuyu/Gülensu. İlk olarak 2004 yılında mahallenin gündemine gelen yıkım projeleri mahallelinin örgütlediği aktivizm sayesinde geri püskürtülmüş. Ancak bugün kentsel dönüşüm adı altında yapılacak olan yıkımlar mahallelinin yeniden gündemine girmiş durumda. Bu sayımızda, uzun yıllardır Gülsuyu Mahallesiinde yaşayan Fatma Yılmaz ve Ülkü Bulut'la bu dosya bağlamında yaptığımız söyleşileri yayımlıyoruz. Söyleşilerde bizlere hayat hikâyelerini, mahalleyle kurdukları ilişkiyi ve kentsel dönüşümle birlikte gündeme gelen yıkımlar konusundaki düşüncelerini anlatıyorlar.

Kentsel dönüşüm adı altında gerçekleştirilen projeler, kente ait kimi mekânları “ıslah edilmesi gereken mekânlar” olarak sunuyor ve bu yerler “modern kentin yeni gülen yüzleri” adı altında baştan yaratılıyor. Tabii bu baştan yaratma sürecinde eskimiş binalarla beraber kentin “eskimiş” ve “modern dışı yaşantıya sahip” sakinleri de birer birer gözümüzün önünden siliniyor. Ayten Sönmez “Özneleşen Mekân/Farklılıklara Mekân Olan Özne: *Berci Kristin Çöp Masalları*’nda Mekân, Özne ve Anlatı” isimli makalesinde Latife Tekin’in *Berci Kristin Çöp Masalları* kitabından hareketle bizleri günümüzün kentsel dönüşüm faaliyetlerine farklı bir gözle bakmaya davet ediyor.

Dergide son olarak Veena Das ile yapılan söyleşi yer alıyor. Veena Das çalışmalarında özellikle devlet şiddetinin belirli nüfusların gündelik yaşamlarında nasıl yer edindiğine bakarak şiddetin kurduğu ya da dönüştürmekte olduğu öznellikleri analiz ediyor. Kendisi ile yapılan söyleşide *Hayat ve Kelimler (Life and Words)* kitabı ve Das'ın antropoloji teorisi üzerine bir tartışma yürütülüyor.

Kapak fotoğrafımız Barış İçin Kadın Girişimi'nin “barış noktası” eylemi fotoğraflarından. Bu fotoğrafı bizimle paylaşan Nilgün Yurdalan'a teşekkür ediyoruz.

¹ “Manisa'da Ayrımcılık Romanlara Irkçı Saldırıya Dönüştü” (06.01.2010) 01.03.2010. <http://www.bianet.org>

² http://blog.milliyet.com.tr/_Sahne_senin_Istanbul_/Blog/?BlogNo=149881